

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязынын
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң органы

Бөгүн ССР Эвилелиниң Агаар Флодунуң хуну.

Бистин алдарлыг совет уждукчулары выска
алдар!

ССР Эвилелиниң Камгалал Министриниң ДУЖААЛЫ

№ 95
1954 чылдың июнь 20. Москва хоорай.

Эштер уждукчулар болгаш штурманнар, инженерлер болгаш техниктер, агаарны адыгжылары болгаш радистер, ужал-чүлдүң механиктери болгаш мотористери, ужал-чүл үлөтүрүүнү ажалдакчылары!

Эштер солдаттар болгаш матростар, сержантылар болгаш старшиналар!
Эштер офицерлер, генералдар болгаш адмиралдар!

Бөгүн совет улус болгаш оң Чепсектиг Күштери ССР Эвилелиниң Агаар Флодунуң хунун байрлал турар болгаш совет ужал-чүлдүң хөгжүлдизинде чаа-чаа чедишкенини демдегеп турар.

Агаар Флодунуң хунун таварыштыр силерге байыр чедирбишаан, Шериг-Агаар Күштериниң болгаш Хамааты Ужал-чүлдүң уждукчуларына болгаш бүгү бот составына, ужал-чүл үлөтүрүүнүң конструкторларына болгаш бүгү ажалдакчыларына амгы үеңиң ужал-чүл техникасында хөгжүлдизинге, бистин Агаар Флодунуң күчү-шылдааны бедидериниң херээнге улам ыңай чедишкенин биле болурун күзөдүм.

Байрлалды демдегээр-биле дуjaarым бола:
Бөгүн, 1954 чылдың июнь 20-де, бистин Төрээн чуртувустуң найысалы—Москвага болгаш эвилелешкен республикаларын найысалдарына артиллерияны чээрби тава дааштаашкыны-биле салют кылар.

Совет Агаар Флоду делгерезин!
Маадырлыг совет улус болгаш оң алдарлыг Чепсектиг Күштери делгерезин!

Совет чазак делгерезин!
Коммунизмни тургузарту дээш демиселге бистин улустуң улуг хей-аът кирикчи болгаш уждукчу жүжү—Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязы делгерезин!

ССР Эвилелиниң Камгалал Министри
Совет Эвилелиниң Маршалы Н. А. БУЛГАНИН.

Социализм чуртунуң ужар-чүүлүнүң хуну

ССРЭ-ниң Агаар Флодунуң хунун бистин чурттуң ажалчы чоннары чыл бүрүде бүгү улустуң байрлалы кылдыр эрттирип турар. Социализмни курвенеңиң ужал-чүүлүнүң күчүзүн быжыгалаар талазы-биле чедишкенини демдегээр-биле ужал-чүүлүң хунун чыл бүрүде байрлаларын Совет чазак чээрби бир чыл бурунгаар доктааткан.

Агаар Флодунуң хунун бо чылын совет улус коммунизм тургузушкунуң талазы-биле шыгарангай чедишкенин-биле демдегеп турар. Коммунистг партиязы болгаш Совет чазактың долгандыр сырый каттышкан совет кижилер боттарының күженишкенин Совет Эвилелиниң экономиказын болгаш культуразын күчүлдү-биле көдүреринче, Төрээн чуртунуң камгаланыр жүжүн улам быжыгалаарыңа уландырып турар.

Совет Эвилели—тайбының тук тудукчу болгаш тайбының херээн-эсүүнү камгалакчы болуп, делегейге ак-сеткилди кады ажалдакчыга дээш идепкейлиг демисежип турар. Тайбының демократиянын болгаш социализмниң күчүлү лагериниң мурнуку одуруунда туруп турар Совет күрүениң тайбынга ынакшылдыг даштыкы политиказы совет улустуң болгаш бүгү чурттарының тайбынга ынакшылдыг улустарының эрге-ажыктарына, күзел соруунга шуут дүжүп турар.

Совет күрүе бүгү делегейге тайбының херээ дээш мога-шылаг чокка демисеппшаан, бистин Төрээн чуртувустуң Чепсектиг Күштерин, оң иштиңде Агаар Флодун быжыгалаар дугайын үргүлчү сагыш салып турар. Коммунистг партия болгаш Совет чазак бистин чуртунуң тайбың тургузушкунуңа империализтериниң шаптык ужураштырар дээн оралдажышканына кажанда хары бээринге белен турарына совет кижилерни кижизиндип турар.

Бистин Төрээн чуртувустуң ужал-чүүлүнүң түгүзү улуг алдар-биле бүрүткен. Орус эртемденер болгаш уждукчулар делегейде бир дугаарда-ла самолётту, планерни, парашютту кылып, ужал-чүүл эртеминиң үндөилекчилери болганына бүгү совет кижилер чоргаарланып турарлар.

Октябрың социализм Улуг революциясы ада-чурттуң ужал-чүүлүн хөгжүдеринге бүгү-ле аргалары айткан. Коммунистг партиязы болгаш Совет чазактың сагыш салышканының ачызы-биле хамааты дайының аар-берге чылдарында-ла ужал-чүүл отрядтарын тургускан. Ол отрядтар даштыкы интервентилерни болгаш ак-гвардияларын чылча шаварына дузалажып, чугула сорулгаларын шиптирлеп турган.

Дайын мурундагы беш чыл планнарының чылдарында совет конструкторлар бирги черегиниң самолёттарын тургусканын, а совет уждукчулар хамыкты ырак хамыкты дүрген болгаш хамыкты бедик ужал-чүүлүнүң уран аргазын делегейге көргүскенер.

Совет күрүениң ужал-чүүлүнүң күжү болгаш күчүзү бистин Төрээн чуртувустуң дайынына-биле агаар тургузушкунуңа, ылангыя Ада-чуртунуң Улуг дайының үезинде кантанынган даа артык тодаргай илеретинген. Гилержи Германияны үш чылдар дургузунда кылып алган 80 муң самолёттарының 75 муңун совет-герман фронтта совет уждукчулар чок кылып, Төрээн чуртунга кызыгаар чок бердингенин, маадырлыг чоруун көргүскенер.

Коммунистг партиязы болгаш Совет чазактың сагыш салышканының ачызы-биле дайын өсүндөгү чылдарда бистин чуртта ужал-чүүлүн теориязы болгаш практиказы дыка бурунгаар депшээн.

Совет Эвилели—девискээр талазы-биле, канчаар-даа аажок улуг чурт. Моон ужурунда партия болгаш чазак хамаатының агаар флодун хөгжүдеринге үргүлчү улуг сагыш салып келген. Оң ачызында хамааты агаар флоду бистин чуртта дүрген темпи-биле хөгжүп турар. ССРЭ-ниң улус ажал-агыын хөгжүдериниң беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XIX съездининиң директиваларында агаар транспортунуң чүк дажылгазын 1950 чылда турганында беш чылдын төңүзүнде ийи катаптан эвээш эвес көвүдөдирин айткан. 1953 чылда агаар транспортунуң чүк сөөртүлгези 1940 чылдындан 9,7 катап өскөн.

Хамааты ужал-чүүл көдээ ажал-агынын чугула сорулгаларын шиптирлеп турар. Тарылга шөлдеринге удобрениелер чаштыраарын, көдээ ажал-агынын хоралакчылары-биле, бок үнүштер-биле демиселди ботландырып турар.

Совет Эвилелиниң составына Тываның киргениңиң оң чыл оюн Совет Тываның ажалчы чоннары бо чылын демдегеп эрттирер. Бо оң чылдарың дургузунда хамааты ужал-чүүл бистин областың ажал-агынына болгаш культура тургузушкунуңа улуг ужал-дузалыг болуп келген. Областа эки шынарлыг машиналар-биле, мергежилдиг уждукчу кадрлар-биле хандырылган хамааты ужал-чүүл бөлүү областың амыдыралында чугула сорулгаларын шиптирлеп турар. Кызыл—Красноярск, Кызыл—Абакан аразында самолёттар доктаамал ужал-чурар. Мөңгү-Тайганың малчынарына, Тере-Хөлдүн балыкчыларына, Тожунуң аңчыларына үлөтүр болгаш аш-чөм бараанын, солун, сеткүүдү, ном-дептерни доктаамал чедирип берип, чонга кадык камгалааның талазы-биле дүрген дузаламчыны саат чок көргүзүп турар. Ужал-чүүл бүгү совет кижилерин чоргаарлы болуп турар. Совет улус бодунуң ужал-чүүлүнүң хунун байрлалына, бистин чуртка коммунизм тургузушкунуң сорулгаларын шиптирлээринге боттарының күштерин мобилизастап турар.

ВЦСПС-тиң ажылының дугайында отчёт илеткелдин талазы-биле ССРЭ-ниң профэвилелдериниң XI съездиниң доктаалы

ВЦСПС-тиң ажылының дугайында отчёт илеткелди дыңнап чугаалашкан, ССРЭ-ниң профэвилелдериниң XI съездиниң доктаалды болза, профессионал эвилелдериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлелиниң отчёттуг үеңиң дургузунда ажылын чүүлү деп санаар.

X съездиниң соонда эрткен чылдарның дургузунда ССРЭ-ниң профессионал эвилелдериниң Коммунистг партиязын удурутпазы-биле ажал-агы планнарын долдур болгаш ажыр күүседир дээш, чурттуң мурунунга Коммунистг партиязын болгаш Совет чазактың салган сорулгаларын ботландыра дээш демиселге ажалчыларның болгаш албан-хаакчыларның калбак массаларын мобилизастаарының талазы-биле элээн ажалды чоруткан. Оң-биле кады профэвилелдериниң ажылында улуг четпестер бар, профэвилелдериниң организаста-массалыг, бүүдүрүлгө, культура-амыдырал болгаш кижизинде ажалчыларның коммунистг тургузушкунуңа амгы үе-чалазында профэвилелдериниң мурунунга салдырган негелделерин хандырып шыдавайн турар деп XI съезд демдегеп тур.

Коммунизмниң школазы, массаларының дайынын организациялары болуп профэвилелдериниң ролю амгы байдалдарда улам-на өзүп турар. Коммунистг партия болгаш Совет чазак социализмниң индустрияны күчүлү өзүлдизиниң суурунга чоокку ийи-үш чылдарың дургузунда көдээ ажал-агынын болгаш улустуң хергел-бел бараанының бүүдүрүлгезин күштүг көдүрерин чедип алып, ажалчы чоннарың амыдыралының улам ыңай экижиниң хандыраар, оларны үзүктел чок өзүп турар материалдыг болгаш культурулгө негелделерин хандырып бээр деп улуг сорулгаларын шиптирлээринче улустуң бүгү күштерин уландырып турар. ССРЭ-ниң ажалчы чоннарының эң массалыг организациязы болуп совет профэвилелдер оң төвүлүг улуг сорулгаларын негелдеп турар.

Профэвилелдер күш-ажылдык болгаш бүүдүрүлгөниң организастаашкынын экижидерин, бүүдүрүлгө чорудаларын улам ыңай механизастаарын, машиналарын болгаш дерлелерин шын болгаш ажыктыг ажалчыларын чүткүлдү-биле чедип алып хүүлээлгел. Мурнакчыларның дуржулгазын калбаа-биле негелдери, база бүүдүрүлгөниң чаарткычлары, ажалчыларын болгаш рационализаторларын бүгү хемчег-беле дегкири, ажалчыларның бүүдүрүлгө өөредилгезинче, оларның мергежилни бедидеринче кичээлгени күштөлдери эргежок чугула.

Профессионал эвилелдериниң эң чугула сорулгазы болза, социализмни чарышты улам-на калбартыр, чарышты бүгү ажалчыларны хаара тудары, чарыштың киржикчилерини үнелиг идепкейинге боттуг дегкирчини көргүзери болуп. Профэвилелдер мурнакчыларның хүүлээлгенин көвүдө-дүрүлгө болгаш системаалары бүүдүрүлгө, МТС-терге болгаш совхозтарга негелдериңиң чедип

айлыр, бүүдүрүлгө техникумни нормалашкын негелдериңиң болгаш сыйзыргангайдыраының талазы-биле хемчеглерни чорудар, күш-ажылдың үчүдүн болгаш ажал-төлөвириниң кылганын барымдаалаар база депшилгелин шаннал системаларын негелдериңиң канчаар тургузуп турарының дугайында контролду күштөлдирер ужурулг.

Күрүне планнарын күүседир дээш, күш-ажылдың байдалын улам ыңай кадыкшыларын талазы-биле хемчеглерни ботландыра дээш, ажалчыларын болгаш албан-хаакчыларын материал амыдырал болгаш культурулгө хандыраар экижидери дээш демиселге организастык улуг күш болза коллективтиң керээлер болуп. Профэвилел организациялары коллективтиң керээлериниң ужуру-дузанын көдүрер, керээде хүүлээлгелерни чогуур өйүлдө чугаа чокка ботландыра дээш ажал-агы болгаш профэвилел удуруткучларының аразында харысалганы бедидер, коллективтиң керээлерин күүселдизин контролдаарыңа профэвилел активни калбаа-биле кириштирер ужурулг.

Совет кижилериниң материалдыг чаагай байдалын болгаш культурулгө деңгелин бедидер дугайында күчүрүлгүнүң сагыш-салышканы болза профэвилелдериниң ыдыктыг хүүлээлгези болуп. Профэвилел организациялары ажалчы чоннарың хергелдерин кичээлгел чок сагыш амыр көөр чоруктар-биле чүткүлдүг болгаш шыңгы демиселди чорудар, ажалчыларын болгаш албан-хаакчыларын күш-ажылының байдалын болгаш амыдыралын экижидерин чедип алып, күрүне болгаш ажал-агы организастаашкынында, профэвилел организацияларында аппараттың ажалын бүгү хемчег-биле быжыгалаар болгаш экижидерин чедип алып, ол аппараттың бүгү звеноларында бюрократизмни болгаш ажал чылдыр чорукту шиптирлеп узуткаар хүүлээлгел. Дыка хөй профэвилел организациялары ол эң чугула хүүлээлгезин багай күүседип, чуртталга болгаш культура-амыдырал тудушкунуң күрүне планнарын ажал-агы организастаашкынында кичээлгел турарын, садыгың база хөй ниити чөмөнчилгезиниң бүүдүрүлгө черлериниң ажалын контролдаар кылдыр оларга тыыскаан эргеле (Төнчүзү 2-ги артында).

ССРЭ-ниң Агаар Флодунуң хунуңа

ЛЕНИНГРАД. Ленинградтың бүүдүрүлгөлеринде болгаш албан черлеринде алдарлыг совет ээирлерге, адарчурт ужал-чүүлүнүң хөгжүлдизинге алдар болдурган номчулары болгаш илеткелдерин илчилп турар. Хоорайның чүс анык ажалчылары болгаш студентилери чокта чаа парашют спорту шиптедип алганнар. Ам олар самолёттан халышкыннар кылып турарлар. Хоорай-ның ужал-чүүл клубу байрлалга таварыштыр парашютчу инструкторларын ээлчеглиг бөлүү доостуруп үндүргөн.

ССРЭ-ниң Агаар Флодунуң хунуңа холбаштыр ажалчы чоннарың массалыг селгүүстүзүшкениниң хоорайны садтарында болгаш парктарында чорудуп турар. Ында байрлалдың делтелгелерин тургускан. (СЭТА).

Көдээ ажал-агының дээди өөредилге черлери чаз өөредилге чылынга

Чуртта көдээ ажал-агының дээди өөредилге черлери чаа хүүлээп алышкына белеткенип турар. Олар эрткен чылга бодаарга дыка хөй, 30 муң хире студентилерни бирги курстарга хүүлээп алылар. Уралды, Сибирини, Ыраккы-Чөөн чүктүң, Ортакы Азияны, Казахстаның районнарына көдээ ажал-агы талазы-биле дээди билиглиг тускай эртемнилер белеткээрин калбартып турар.

ССРЭ-ниң Дээди өөредилге министрствозунга СЭТА-ның корреспондентизинге медээлээни болза, келер өөредилге чылында көдээ ажал-агының дээди өөредилге черлериниң саны 99 чедер. Министрество бодунуң эргезинге улуг-улуг дээди өөредилге черлерин: Москваның К. А. Тимирязев аттыг көдээ ажал-агы академиязын, Москваның ветеринария академиязын, көдээ ажал-агы суггарылгазының болгаш механизациязының Ташкент институтун болгаш өске-даа черлерни кирип алган. Көдээ ажал-агының чаа дээди өөредилге черлерин Минскиде, Курскиде тургузуп турар. Агроном кадрлар белеткеп турар дээди өөредилге черлеринге болгаш

ОБЛАСТЫҢ КОЛХОЗТАРЫНДА

Тарааның чайгы суггарылгазы

Тараа суггарылгазын Танды районда Буденный аттыг колхоз эки шынарлыг чорудуп турар. Тараа суггарар 21 кижин ийи бөлүккө үскеш, ээлчег-биле ажалдаарын чурумчуткан. Суггарыкчылар 300 гектар тарааны суггарган. Тарылга бугазының септелгезин дооскан 17 колхозчулары база тараа суггарылгазынче

Сиген кезилдизинге белеткел

Улуг-Хем районунуң Мичурин аттыг колхозу сиген кезилдизиниң белеткелин доозар чыгап турар. Колхозчулар Кеңен-оол, Бичиней, Базыр-оол олар сиген кезер 5 машиналарын болгаш сиген бөлөр 2 дырбааштары септел дооскан, олар 10

Бажыңнарың иштин, даштын чаагайжыдып турар

Каа-Хем районунуң «Большевик» колхозунуң чамдык кежигүнеринин чуртталга бажыңнарының арыг-шерин сагыр, оларның культурулгө амыдыралын бедидер сорулга-биле херээженериниң бажың чугайлаар бөлүү тургусунган. Олар 22 чуртталганы бажыңнарын эки шынарлыг кылдыр чугайлаан. Колхозчулар боттарының чуртталга бажыңнарының девискээрин кечжаалап, херимнеп ап, ону ногаан кылдыр хемчеглерни чорудуп турарлар.

Бедик дүжүт дээш

Улуг-Хем районунуң Маленков аттыг колхозунуң Чоку бригадында колхозчулары Намбал, Базыр-оол, Мөңгө, Эник-оол олар 102 гектар тарааны суггарган. Ындыг болза-да, бүгү тарааны чогуур үезинде суггарар талазы-биле ажал четпес организастаанып турар. (СЭТА).

Колхозчуларнын амыдыралын улам чаагайжыдар

(Чөөн-Хемчик районнуң „Октябрь 30 чылы“ колхозунуң тудуу)

„Октябрь 30 чылы“ көдээ ажил-агый артели бо чылдың тудуг ажылының талазы-биле областа мурнакчы колхозтарның бирээзи. Ол дугайын чугаалап турар материалдарын солунуң бо аршында парладывыс.

КОЛХОЗЧУЛАРНЫҢ ЧААГАЙ АМЫДЫРАЛЫ ДЭЭШ

Колхозчуларга сууржун чурттагаже шилчилге болза, колхозтарны организас, ажил-агый талазы-биле быжыглаарына, колхозчуларның материалдыг болгаш культуруг амыдыралын улам чаагайжыдарына эң-не чугула магадылал болур.

Колхозчу тараачыларны сууржун амыдыралче дүрген шилчилер дээш оларга бүгү-ле материал-техниктиг болгаш акша-хөргөнгини янзы-бүрү азаматчынын Коммунисттик партия, Совет чазак берип турар. Бистиң колхозуvus мурнунда чылдарда күрүнениң эгитпес болгаш узун хуу-саалыг чээлилерин алган, дыка хей тудуг ыяжын халаска ажыглаан. Бо чылы 10 муң рубльдин чээлинин алган.

Колхоз 1948 чылда организаста-тынган. Оң сууру Баян-Тала суму-нун 1939 чылда туттунган школа ба-жынын долгандыр үндөзлөтүниң эгелээни. Аныяк колхозтун сууру 1952 чылдан бээр чыл-бүрүде сайырап келти. Ол болза, колхозчу күш-ажылчыларның боттарының ажил-ничи холдары-биле тудуп ап турар сууру болур. Чангыс-даа бажың чок турган Булуң-Терекке эге тудуг—суу школынын бажынын тудуун дөргөжилдик бызачылар Тюлюш Күр-Баштыг, Куулар Ондарай олар башкарганнар. Оларның кайызы-даа Чадаана хоорайның баштайгы туду-ларынга киржип чорзганнар. Амгы үеде олар бодунуң Төрээн колхозу-нун тудуг бригадасында анык на-мылгылардан тудак чокка ажылда-шааннар.

Шаанда ээн турган Булуң-Теректе колхозчу амыдырал чектелип турар. Аныяк суур „Октябрь 30 чылы“ колхозтун экономиказының бы-жыгыг турарынын, мында чоңуң культуруг амыдыралының чекте-лишкениниң херечизи болу берген. Ам мында чаа туттунган делгем, ча-раш бажынарда чели чыл школыны эки. Оң башкылары чуртталганың аны бажынары-биле хандыргынган. Суурда магазин, уруглар яслизи, эм-гелег пункттузу бар. Чуртталганың дүргөлиниң болгаш культура амы-дыралдыг бажынары ийи кудумчу кылдыр тургустунган. Ам чеден чы-гың колхозчулар бажынарада чурт-тап турар. Бо чылы 30 хире өг-бүдө бажынараже чурттап кирер.

Бүгү колхозчуларның көпкүн амы-дыралдан сууржун чуртталгаже шил-чилеринге материалдыг суур колхоз дүргөлиниң тургустунган. Кол-хоз ам 5 чүк машиналардыг. Дириг

тыртар күш бар. Бо чылы 40 ажил айттарын тудуг ыяжының сөөртүл-гезинге кирер бис. Шарыларны база ажилче кирер.

Ажылдың чедишкенини күш-ажылдың организастаандан улуу-биле хамааржыр. Бо айтырыга кол-хозтун баштаар чери улуг аңгээ-гейи салып турар. Эрткен чылы күш-хүнүнүн минимумун 90 ажил кижжи күүсетпез болгаш 4 кижжи колхоз оңдурүлгезинге шууг киреш-пезин илерткен. Бидыг четпестерни чылгадааны илередиң, организастыг хемчегдерин алганынстың түн-нелинде, ам ажил кылбайн олурар кижилер чок болган. Доктаамал ажилдаар уруглар яслизин тургуски-нывыс бүгү ие-херэжженерниң кол-хоз бүүдүлгезинге киржилгезин хан-дырган. Херэжженерни аразында шалыпчыларның хүрээлени өскөн. Ылангыя эштер Т. Хорлуу, М. Ке-жик-оол олар эң ажилдап турар-лар. Малчын Монгуш Кежик-оол болза, эрткен чылдың мал кыштаг-ладышкыныга белеткелди боду кы-лып, күзүн мал кажаларын септеп ап, кыжын сизини боду сөөртүп, 40 молдурганы тургузу азырап кыш-таан. Хүнде 16 инекти саап турар. Оң уруглары хей-даа болза, боду ажалга үнмейн баар таварылганы бодурбаан. Колхозчу комсомолчу-ларын илдекей өскөн. Олар шко-ланың келир өөредилге чылында от-тулар ыяжының белеткелинге үлегер-лиг киришкенер. Школа 900 кубом-етр оттулар ыяш белеткээр планын күүсеткен.

Колхозчу амыдырал хей чүүлдер-ни кылырын бистерден негеп турар. Ам-даа 112 өреге бажың чок. Бүүд-үлгезин болгаш культура-амыды-ралды, мал кажаларының туду-ларын чорудары бо чылдың планын-да көрдүңс. Бистер чүгле ол план-га кызыгарлатымыс бис.

СЭКП ТҚ-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумарының шийтпирлерин амыдыралга чедиш-киниң боттандыраарының элчеглиг сорулгаларын, колхозчуларның ма-териалдыг болгаш культуруг хере-гелдерин хандыраарының практиктиг хемчеглерин хүн-бүрү, шак оңу шийтпирлээр бистерден негетини турар.

Тудугчулар бо чылы мал кажал-ларын четчир кылдыр тударында аныгса мал ажилына 2 кудуктар-ны казыр, туйбу бүүдүлгезин эге-лээр, чугай өртөдир черни тургузар, тараа дээрбезин, ногаа складын

ажылгалга кирер. Тайгада тут-кан чазанылга мастерскаяның ба-жынын сөөртүп, тудуун доозар. Бо-жудар бажың база тутунар. Малчын-чарга 2 бажыны тудуп бээр. Оон ыяй келир чылдың планына кол-хозтун чаа конторының, көдээ клубтун, уруглар тудуулар-ны кирер. Төрээн колхозуvусту элек-триждерин чокку үеде шийтпир-лээр бис. Ол бүгү болгаш өске-даа сорулгалар тудугчу бүүдүлгезин эки күженишкенини ажилдаарын, бис-тиң организакчы болгаш кижиздик-чи аргаларыны негеп турар.

Чайгы үеде бистиң колхозуvустун бүүдүлгезинге школачы уруглар улуг дузаны чедирерлер. Олар тара-ның чайгы ажалгазының бүгү хем-чеглеринге, мал ажилына, сизен ке-зилдизинге, туйбу бүүдүлгезинге болгаш ногаа ажалгазына кир-жилер.

Бо чылы колхозчу суурнун чурт-такчыларын хуузуна картофель болгаш ногаалар тарылгазы мурну-дагы чылдарыныдан калбарган. Биз-анчы эш Түлей-оол согуна, морковь, тоорук, свёкла, ренетка, яблоко, ка-пуста болгаш картофель тарып ал-ган. Ногаалар культураларын та-рырынын аргазына өске колхозчу-ларын ол өөредип турар. Колхоз бо-дунун нинти парник ажил-агыйын бо чылы калбарткан. Ногаалар культураларын өзүп турары эки.

Бар чедишкенин бисти оожур-гаашкыч кирбес дээрзи билдир-гир. Шүүмчүлөдип болгаш бот-шү-гүмчүлөдип аргазы-биле ажилыны-ста четпестерин илередиң, ону чогуур үезинде узуткаар хемчеглерин ап турар бис. Ажил-агый чылың чедиш-киниң доозарының шийтпирлиг ай-лары ам-даа мурунуvусту тудуп тур-ар. Малга четчир чөм суурну бе-леткээриниң ажилы ам эгелээр. Мал чөмүнчү белеткелди күсүкү хөв ажилы-биле дапкырлаштырбас дээш организастыг хемчеглерин баш бу-рунгаар чорудар ужурлуг бис.

СЭКП ТҚ-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумары болза, бүгү колхозтарны мурнакчы колхоз-тарның денчелинге чедир көдүрерин бистерден негез. Ол негелдени хан-дыраары колхозчу активке дайны-шаан, колхозчулар ортуvунга орга-низакчы болгаш полит-кижиздикле-лиг ажилдарын денчелип улам бе-дилеривистен хамааржыр.

М. СЕДИП,
колхоз даргазы.

Төрээн колхозуvуска

Колхозчу амыдырал бистиң төрээ-ни чевикте чектелип турар. Бистиң активтиг ажил-агыйының кү-рү колхозтун экономиказының сай-малындан көстүп турар.

Күзөл турда—мергежил төрүтнер, а мергежил турда—ажыл бүүдүгүр даяр болгай. Бистиң колхозчула-рының күжү кижжи бүүдүлгезин ажилга мергежилниң аайы-биле колхоз бүүдүлгезиниң харысалга-ла участоктарында таарыштыр тур-густуулаан. Аныяктар база-ла тус-ажылдарга мергежиң турар.

Артель ажил-агыйының бир чугу-ла участогу болур тудуг бригаданы-га 4 чыл ажилдап келдим. Ажыл-мын ол стажы болгаш колхозтун ба-за бир мурнакчы деп санадып тур-арым анаа-ла таварылга эвес. Биз-анчы ажилга мези нинти стажым 10 чыл чедип турар. Бодумнун тө-рээ колхозумнун сууруна баштай-гы тудууларын техниктиг удуртула-зын харылап турдум. Колхоз туду-нуң кандыг-даа ажилын кылып бо-лур мергежил менде бар. Артелиң тараа дээрбезин кылырынга иници-

тивамны үндүрүп эки ажилдадым. Эрткен чылы 700 ажил, а бо чыл-дың баштайгы беш айларында 444 күш-хүнүн ажилдадым. Уругларым кези оргородта эки ажилдап турар. Ам 50 ажил харлыг болдум. Ын-чалза-даа бодумнун мергежилни аныяк тудугчуларга дамчытышаан, улам-на эки ажилдарын орадажың турар мен. Төрээн колхозунуң чаагай херээнге эки киржиң ажилдаары бистиң хүндүлүг хүлээлгевис.

Т. КУР-БАШТЫГ,
мурнакчы тудугчу.

«Октябрь 30 чылы» колхозтун тудуг бригаданы 4 бөлүк ажилдап турар. Тудугчу, чазанылганын, ыяшты сөөртүрүң болгаш дилериниң бөлүктери бар. Бригаданың бүгү киржикчилери социалисттик чарыш-биле ажилдап турарлар.

Чурукта: дилигжи бөлүктүн шалыпчылары эштер М. Норбу, К. Кертик-оол, О. Көшкендей, М. Ырыш оларны тудуг шөлүндө ыяш дилип турары.

Чуруу А. Щеголовуу.

***

ЧЕДИШКИННЕРНИ УЛАМ БЫЖЫГЛААР

Колхозчу ажил-агыйның хүрүне планын күүседир дээш демиселге колхозтун партия организасты-нын, мында коммунистерниң ролю улуг.

Бистиң парторганизациявыс кол-хозчу чоңуң ортуvунга чорудар мас-са-политиктиг ажилче кичээгейни салган. Партия организастының агитколлективниң составына 21 эгитаторлар бар. Оларны колхоз бүүдүлгезиниң кол участоктарының аайы-биле быжыглаан. Партия организасты болза, коммунистерниң болгаш комсомолчуларын, көдээ интелигенцияны күжүн чер ажилы-ны болгаш нинтиниң мал ажилы-ның культуразын бедилер, колхозчу сууржуганың темпизин дүргөдир сорулгаларын чедишкенин шийт-пирлээрине хандыдып турар. Бри-гадаарда болгаш фермаларда парт-бөлүктөр тургустунган.

Сөөлгү беш айларның дургузуна фермаларга болгаш бригадаларга лекциялар номчулгалары 10 удаа болган. Беседалар болгаш содун номчулгаларының саны 300 ажил турар. Амгы үеде масса-политиктиг ажилды идеягил денчели мурну-дагы чылдарыныдан көсүкүзү-биле бедээ. Пропаганда болгаш агита-ция ажилдары колхозчу амыдырал-биле улам чок харылзаалыг болу-

берген. Колхозтун мурнунда тургус-тунган ажил-агый болгаш поли-тикти сорулгаларны күүседирине колхозчуларны мобилизастаар, со-циалисттик чарышты организастаар талазы-биле агитаторларын, партия бөлүктөрүнүн организакчыларын ролю бедээ.

Колхозтун тудуг бригаданы рай-онда мурнакчы ажилдыг бригадалар-ның бирээзи болуп турар. Бо чылы тудуг ыяжын эки белеткээн чорук тудугун темпизин дүргөдирине улуг илдилгил болган.

Колхозтун партия организасты ол бригадага 7 коммунистерни бы-жыглап, партия бөлүгүн тургускан. Оң организакчы эш Дүдүкпей мында коммунистерниң мурнакчы ро-лон көдүрүп, тус-тус тудугчулар аразына социалисттик чарышты кал-бартып, оң түнелин болгаш элчег-лиг сорулгаларын партия бөлүгүн хуралдарына болгаш бригаданың бүүдүлгө хуралдарына чугаалажы-рын организастап турар. Эрткен ай-ларда партбөлүктүн 4, бригаданың 5 хуралдары болулаан. Бригадада агитхуудус 6 удаа үнгөн.

Беседалар болгаш содун номчу-лгалары чапсарлар үезинде доктаамал чоруп келген. Агитатор хүлээлгезин эштер Долаштай, Эртине олар үле-герлиг күүседип турарлар. Ылангыя

сөөлгү үеде Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылынын, СЭКП ТҚ-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумарының шийт-пирлериниң дугайында тайылбыр ажилы ол бригадага эки чорутунган.

Тудуг бригадасында 74 кижжи бар. Олар сөөртүлге, дилиге, чазанылга болгаш тудуг бөлүктери кылдыр дөрт кезек ажилдап турарлар. Бөлүк санында агитаторлар бар. Бистиң агитаторларымыс колхозчу мурнак-чыларның хүрээлениниң хүн-бүрү өөринге улуг сонургалдылар. Олар боттарына быжыглаан кижжи-лерниң канчаар ажилдап турарын колхозтун баштаар черинге болгаш партия организастына үргүлчү диниңди, мурнакчыларның үлегер-лиг ажилының дугайын колхозчулар-га тайылбырлап берип турарлар.

Алдарны ак-сеткилдиг күш-ажыл-биле, демисел-биле чедип алыр ужурлуг дээрзин колхозчулар билдир. Тудуг бригаданың дилигчилери эштер Кертик-оол, Норбу олар эки ажилдап келгенер. Колхозчулар-ның чүткүлдүг күш-ажылы бистиң чедишкенин негетини улам өстүрер.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ,
колхозтун партия организастының секретары.

Бригада доктаамал ажилдаар ужурлуг

Баян-Тала көдээ Советтин сууру-на 1952 чылга чедир чуртталганың чүгле 5 эрги терек бажынары тур-ган. Ол чылдан бээр колхозчулар-ның чангыс аай хевирлиг чылыг, чы-рык чаа бажынарының тудуу эге-лээ.

Кыска үениң дургузуна Булуң-Терек деп чаа колхозчу суур өзүп келген. Колхоз төвүн сайырадыр, бүгү колхозчуларны сууржун чаагай чуртталганың чаа, чараш, эки шы-нардыг бажынары-биле хандыраар сорулга тудуг бригаданың мурну-на салдыган.

Тудуг бригаданы колхоз бүүдүл-гезинин кол участогу болу берген. Оң составын тудугчуларның мер-гежилниң аайы-биле 4 бөлүк кыл-дыр таарыштыр тургускан. Бүгү туд-угчулар социалисттик чарышка кир-жи, күш-ажылдын чурумун сагым, колхозтун бо чылгы тудуг планын багай эвес күүседип турарлар. Бри-гада бо чылы чуртталганың 16 чаа бажынарын тудар планын. Ам 13 бажынарың кол тудуу доозулган. Оң иштиңде 5 бажынаар ам ажил-галга кирип турар. Оон ыяй планда көрдүңс 6 бажынарың чедир ту-душкунун дооскан.

Бистиң бригаданыс чүгле планыг оваадаларны күүседип каарына кызыгарлатымыс. Бүгү-ле күр күштерни ажыглавышаан, күш-ажылды бүүдүрүкчүлүгү улам бедил-диң, колхозчу амыдыралды амгы негелделерин дүрген-не хандыраары чокка кылып турар. Колхозтун

дээш демисежирни бистиң хүндүлүг хүлээлгевис. Бидыг төлөөде, тудуг бригаданы доктаамал ажилдаар ужурлуг. Ынчавгаш бо чылы уруг-лар яслизиниң бажынын, хлеб быжы-рар бажыны ажилгалга кирдилеви. Тараа дээрбезин тудуу июнда ажилгалга кирер. Оон ыяй чурттал-ганың 7 бажынары тудар бис.

Колхоз малдары эрги, бөдүүн ка-жааларга ажаар чоруктан 1955 чыл-да адырлар сорулганы салган. Бо чылы 100 инек, 40 бызаа, 1500 хой кирер кажалар тайгада туттунган. Оларны ам мал турлагаларыне кө-жүрүп сөөртүр. Бистиң колхозуvус-тун малчынары кыштаглаашкына белеткелди үлегерлиг чорударын, мал кажалары боттары септеп алырын хүлээнгенер.

Бригаданың тудуг ыяжын сөөртүп белеткээр бөлүү эки ажилдаан Ылангыя бо чылы 1700 кубометр ыяшты белеткээр турган, а херек кы-рында 2300 кубометри белеткээн. Оң иштинден 2000 кубометр ыяшты машина оруунда мөөнөп дүжүрген, колхоз төвүнче 300 кубометр ыяшты дажып, тудугта долузу-биле ажил-лаан.

Дилигчилерниң ажилы багай эвес чоруп келген. Олар июнунуң 10-га чедир 1658 кезек кылып болгаш чуга манзыларны дилген. Бажынарыны эжиктеринге болгаш согаларына хереглээр чүүлдерниң нарын кылы-ларын чазанылга бөлүү хожудааш-кыны дөрт айларында 110 күш-хүнүн ажилдап алдым.

баштаар чери ам тудуг ыяжының сөөртүлгезинче транспорт күжүн мобилизастаарын чаксы хову ажилы-нын соонда улам күштелдирген.

Хуу ажил-агыйдан колхозчу амы-дыралды артык күштүүн колхозчу-лар ам бүүрөп көрө бергенер. Бот-тарынын бай-шыгар болгаш куль-туруг чуртталганың үндөзүн болза, чүгле коллективтиг, чүткүлдүг күш-ажылда дээрзин олар билдирер.

Ол дугайын шалыпчы тудугчулар-ның хүрээлениниң өзүп турары-биле тайылбырлап болур. Эштер Ырыш, Кур-Баштыг, Көшкендей, Суур-оол, Шымай-оол, Түпей-оол, Самдан, Ба-зан, Дүдүкпей, Дегчи-Суруң олар бистиң эң дээр тудугчуларымыс болуп турарлар. Аныяк бызачылар-дан эштер Седип-оол, Данчал, Стай-оол, Доржу олар тудуг ажилына дүрген мергежжениер. Херэжженер-ниң колхоз бүүдүлгезинге киржил-гезиниң илдекейезини бистиң бригаданыстан база көрүп бо-лур. Ылангыя эшкер Овей-Са-рыг, Омчулбаа, Чылбак олар эң ажилдап турарларның санына кат-тыжар.

Тудугнун темпизин улам дүргөдө-дип болур аргалар болгаш күштер бисте бар. Областың хереглекчилер нинитидели колхозтар тудугларын шил, шифер, кадаг болгаш өске-даа херекселдер-биле үзүктелешкин чок-ка хандыраары чугула.

О. ДОДАШТАЙ,
колхозтун тудуг бригадир.

Культурлуг чуртталга дээш

Тудугта ам 15 чыл ажилдап келдим. Мергежилниң улустун эр-ге-ажына бээрин шийтпирлээн мен. Ам 62 харлыг болдум. Ынчал-за-даа колхозуvустун тудуг брига-дазында тудугчу болуп ажилдап тур мен.

Бистиң аныяк колхозуvустун амгы турар сууруна 1952 чылдан бээр колхозчу тудуг шулуудал эгелээ. Кыска үениң дургузуна колхозчу культуруг чуртталганың чангыс аай дөврийн 40 чыгы чаа бажынары тургустуна берилээн. Көжүрүп тут-

кан 40 ажил бажынаар бар. Ажил-агыйның культураның чаа-чаа туду-лганы сайырап турар. Бо чыл-дың баштайгы ийи кварталдарында колхозтун тудуг планы багай эвес күүсетинген.

Ол бүгү болза, бистерни чаагай амыдыралымыс дээш партяның бол-гаш совет чазактын хүн-бүрү дуза-дамчызының ачын, колхозчуларын тургузукчу күш-ажылының түнели болур. Мен 1953 чылда 290, а бо чыл-дың эрткен дөрт айларында 110 күш-хүнүн ажилдап алдым.

Бистер чедишкенин негетини улам быжыглаар хүлээлгелиг бис. Бүгү күр күштерни бүүдүрүкчүлүгү-биле ажыглавышаан, шуптун колхозчулар-ны кыска хуусаада чырык чаагай бажынаар-биле хандыраары бистиң хүндүлүг хүлээлгевис болур.

К. ОНДАРЫЙ,
мурнакчы тудугчу.

«Октябрь 30 чылы» колхозтун тудуг бригаданы Чөөн-Хемчик районда мурнакчы ажилдыг бригада-ның бирээзи.

Чурукта: колхозтун партия организастының секретары эш Т. Кызыл-оолдун тудугчуларга беседа-ны берип турары.

Чуруу А. Щеголовуу.

